

WACŁAW KRAJSKI

Prasa polska o problemach leśnictwa i drzewnictwa

Польская печать о проблемах лесного хозяйства и древесиноведения

Polish press about forestry and wood industry problems

S topięćdziesięciolecie (1820—1970) czasopisma leśnego „Sylwan” (51), jednego z najstarszych w Polsce i w świecie, znalazło szeroki odźwięk w prasie krajowej. W okresie od września do grudnia 1970 r. ukazało się na łamach 74 polskich czasopism periodycznych ponad 468 artykułów i notatek poświęconych sprawom szeroko rozumianego leśnictwa. Świadczy to o dużym zainteresowaniu ze strony dziennikarzy, przyrodników, naukowców i działaczy społecznych, znaczeniem lasów, leśnictwa i drzewnictwa, w krajowej gospodarce i kulturze narodowej.

W licznych wypowiedziach na łamach prasy szczególnie podkreślony został dorobek „Sylwana” w jego służbie społecznej i w gospodarce narodowej (1, 28, 71). W wystąpieniach prasowych z uznaniem oceniono jubileuszowe wydanie „Sylwana” (51), określając je jako „małą encyklopedię” z zakresu leśnictwa i z „dziedziny sztuki” (9), określając ogólną treść tego zeszytu jako „wartościowy dorobek w perspektywie rozwoju leśnictwa” (3, 7, 36, 39, 54). W treści artykułów prasowych jakie się ukazały, często i z naciskiem podkreślano znaczenie lasów i zadrzewień dla życia i rozwoju społeczeństwa, jako niezbędnych elementów krajobrazu, jak również wybitną rolę ochronną, profilaktyczną i rekreacyjną roślinności drzewiastej w otoczeniu wielkich miast, osiedli, a zwłaszcza obszarów uprzemysłowionych. Do częstych i szeroko komentowanych problemów oraz roli zieleni wysokiej należały: kompleksowe znaczenie lasów jako niezbędnych elementów środowiska, jak też ich wpływów o charakterze hydrologicznym, klimatycznym, biologicznym i biocenotycznym (30, 48). Ilustrując te zagadnienia w oparciu o konkretne przykłady, wypowiedziano się np. o faktach zagrożenia przyrody leśnej przez inwestycje budowlane i przemysłowe, jak np. w Puszczy Kozienskiej (69), w lasach Roztocza (68), na piaszczystych terenach półwyspu helskiego (4) itd.

W związku z poruszonymi problemami wskazywano nie tylko na potrzeby, a nawet konieczność pielęgnowania zdrowotnych, klimatycznych i estetycznych cech krajobrazu przez utrzymywanie zespołów drzewiastych, ale i ich poprawę i rozbudowę w drodze planowej akcji zadrzewiania kraju. W tym też celu proponowano, w oparciu o liczne przykłady,

rozszerzanie zasięgu lasów i zadrzewień a m. in. — przez rozprzestrzenianie w skali krajowej drzew szybkorosnących oraz krzewów. W przykładach powoływano się na wyniki szerzenia planowej akcji w skali krajowej, w zakresie sadzenia ok. 14 mln drzew, w tym — głównie topoli (24). W szczególności podkreślona też została inicjatywa prezydium WRN w Łodzi w zakresie utworzenia na terenie województwa 16 stref ochronnych i krajobrazowych, mających służyć m. in. celom rekreacyjnym (5). Określono przy tym, iż przeciętna norma zieleni na 1 mieszkańca powinna wynosić przynajmniej około 250—300 m², a lesistość poszczególnych rejonów województwa — średnio około 20% całkowitego obszaru. Ustalono też tzw. „pierwsze strefy zagrożenia”, gdzie lesistość terenu nie osiągnęła jeszcze 15% powierzchni (29). Dużo uwagi poświęcono też w artykułach sprawom zazieleniania miast, zwracając przy tym szczególną uwagę na konserwację starodrzewia, znajdującego się w parkach i przy drogach publicznych (4, 50, 73).

Wykreślając wytyczne polityki gospodarczej kraju, szczególną uwagę zwrócono w czasopiśmie na kwestię zapobiegania katastrofalnym skutkom, jakie wynikają z faktów lekceważenia zagadnień ochrony krajobrazu (4). Te i inne problemy ochrony i doskonalenia środowisk ludnościowych znalazły wyraz przede wszystkim w planach i pracach naukowo-badawczych Polskiej Akademii Nauk, uwzględniających znaczenie szkód społecznych, wynikających m. in. z faktów kurczenia się powierzchni lasów niezbędnych dla celów zarówno zdrowotnych jak i ochronnych. Z tym też nastawieniem zaplanowane są badania naukowe w ramach tzw. „sozologii” — nauki o ochronie przyrody (45). Planowane są również badania przewidujące decydującą rolę nie tylko sektorów gospodarczych, jak np. przemysłu, komunikacji, budownictwa, handlu, lecz również rozszerzanie usług niematerialnych, w tym: kulturalnych, turystycznych, rekreacyjnych i in. W szczególności, zagospodarowaniu przestrzennemu kraju mają towarzyszyć: odtwarzanie naturalnych cech środowiska oraz poprawa stosunków w przyrodzie (4, 29, 41).

W wymienionej wyżej tematyce poruszono wiele istotnych, żywotnych problemów ogólnospołecznych. Jako jeden z głównych tematów wyłoniony został w prasie problem zanieczyszczania powietrza w otoczeniu zakładów przemysłowych zwłaszcza na Górnym Śląsku. W tym też kontekście oceniono, iż wartość szkód wyrządzanych przez przemysł w zagłębiu górniczym w lasach i zadrzewieniach wynosi zawrotną sumę 100 mln zł (57). Sięgając do skali ogólnokrajowej stwierdza się, iż atmosfera naszego kraju jest zatrutowana rocznie przez 4 mln ton pyłów i przez gazy, co spowodowało m. in. uszkodzenie ok. 3% zasobów leśnych. W związku z tym powstający z odszkodowań płaconych przez przemysł fundusz powinien być wykorzystywany na akcję odbudowy zniszczonych drzewostanów (73). Jako szczególnie poważny wymienia się stan zadymienia Warszawy, gdzie na tej drodze ilość promieniowania słonecznego ulega zmniejszeniu o 20%. Zgodnie z wypowiedziami prasowymi środkami zapobiegawczymi mają być zwiększane corocznie pasy i strefy zieleni. Zajmują one obecnie około 44% terenów miasta (59). Zagrożone są również, a nawet ulegają częściowemu zniszczeniu parki narodowe (44), w tym: Kampinoski, Tatrzański, Wielkopolski i Ojcowski. Za najsilniejszą strefę zadymienia uważa się okręg przemysłowy Katowic. W związku z tym w okręgu katowickim two-

rzony są planowo ochronne pasy w postaci lasów i zadrzewień wokół Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego na powierzchni ok. 36 tys. ha. Analogiczne strefy ochronne zieleni wysokiej tworzy się też w okolicy Bydgoszczy, Nowego Targu, Huty Warszawa, Płocka. Ogółem ochronne strefy zieleni w okręgach uprzemysłowionych zajmują 175 tys. ha, z czego największa przypada na Katowice (100 tys. ha) (4, 29, 49, 53, 58, 63, 70).

Dużo uwagi czasopisma polskie poświęcają zagadnieniom ochrony przyrody, a szczególnie w części dotyczącej parków ochronnych, pojedynczych starych drzew i rezerwatów, zwłaszcza górskich (53). Szczególną ilustrację tych zagadnień stanowią komunikaty prasowe na temat „Tygodnia Ochrony Przyrody”, w ramach akcji pod hasłem: „Człowiek i środowisko”, omawiające zagadnienia konserwacji drzew — pomników przyrody, oraz ochrony terenów zagrożonych skutkami nadmiernego, nieregulowanego ruchu turystycznego (4, 5, 21, 25, 50, 54, 59). Gazety apelowały przy tym do społeczeństwa o większy szacunek dla przyrody i przestrzeganie zasad ochrony lasu (12, 13, 23, 29, 32, 33, 41, 48, 49, 55, 56, 70, 73).

Odrębnym problemem, często i obszernie poruszonym w prasie, były sprawy uregulowania masowego ruchu ludności w zakresie rekreacji, sportu i turystyki na terenach lasów i zadrzewień. Obejmuje on w niektórych okresach jednorazowo około 3 milionów obywateli, w tym licznych turystów zmotoryzowanych. Poruszany jest przy tym ogrom szkód wyrządzanych w lasach na skutek rozniecania ognia i masowego, nieregulowanego grzybobrania (49, 54, 73). Szkody powodują najczęściej uczestnicy wycieczek zbiorowych, na skutek ich niezdyscyplinowania i niewłaściwego korzystania z terenów zbiorowych (18, 49, 54). W tej samej kategorii rozważano też sprawy żywiłowo uprawianego narciarstwa, szczególnie w górach, jako masowego ruchu wymagającego odpowiedniej zabudowy terenów oraz przystosowania warunków gospodarki rolnej i leśnej.

Szczególną uwagę zwrócono w doniesieniach prasowych na słabe strony organizacji masowych wycieczek. Ilustrowano je często na przykładach zwiedzania w masowej skali Puszczy Białowieskiej wskazując na niewłaściwe wykorzystywanie czasu, gdyż 3-godzinny okres jej zwiedzenia jest niewystarczający. Tak np. w 1970 r. rezerwat zwiedziło ok. 90 tys. osób, czyli liczba niewspółmiernie wysoka w stosunku do możliwości obsługi turystycznej (49). Znaczną frekwencję odnotowano również w nowo powstałym dolnośląskim Parku Kultury i Wypoczynku „Śleza” w masywie górskim o tej samej nazwie i powierzchni 14 tys. ha, z frekwencją dochodzącą do 80 tys. turystów rocznie (15). Notuje się również szczególne zainteresowanie terenem powiatu puckiego z Jastrzębią Górą jako poważnym ośrodkiem rekreacyjnym (28). Jako odrębny, poważny problem wymienia się rozwój turystyki w Rzeszowszczyźnie, ze szczególnym wyróżnieniem terenu Bieszczadów o lesistości 60%. Jako kompleks turystyczny o znaczeniu wybitnie rozwojowym, obszar ten wymaga dużych inwestycji na budowę dróg i kolejek leśnych (41). Rosnącym zainteresowaniem turystycznym odznaczają się szczególnie Beskidy Śląskie ze światowej sławy drzewostanami świerkowymi oraz dalsze pasma Karkonoszy, obfitujące w wiele endemicznych zwierząt i roślin, wymagających nieustannej ochrony w warunkach nasilenia turystyki (21).

Nie mniej uwagi czasopisma poświęciły sprawom zagospodarowania lasów w województwie olsztyńskim, gdzie dąży się do zwiększenia lesi-

stości z 23,6 do 27,2%. Podkreśla się przy tym w wypowiedziach prasowych dużą inicjatywę w krzewieniu ochrony przyrody, wyrażaną w czynach społecznych (18). Podobną sytuację notuje się również w województwie wrocławskim, gdzie zwiększa się starania o poprawę gospodarki w lasach niepaństwowych (22, 73). Wiele wypowiedzi dotyczy osiągnięć leśników pracujących na terenach Puszczy Świętokrzyskiej, jak również w lasach kieleckich i olsztyńskich i innych terenach (4, 6, 21, 28, 47, 49, 55). Omawiane są przy tym trudne warunki terenowe, m. in. nadmierna wilgotność gruntów wymagających melioracji wodnych. Odnosi się to zwłaszcza do borów Tucholi, Pisz i Białostoczczyzny, oraz lasów ziemi lubuskiej (12, 14, 68). W innym kontekście dzienniki notują znaczne postępy w dziedzinie mechanizacji prac i socjalistycznego współzawodnictwa w tej akcji, wskazując na niezbędne jej poszerzenie (20, 41).

W innej, interesującej dla prasy polskiej, dziedzinie zwiększania bazy surowcowej, notuje się wprowadzanie zadrzewień przy szlakach drogowych i wodnych pod patronatem Komitetów Frontu Jedności Narodu. W gazetach cytuje się przykłady z terenów: grudziądzkiego, wrocławskiego, białostockiego i innych (10, 12, 19, 49, 51, 52, 55, 56, 63, 64, 65, 68). Podkreślono przy tym dużą, płynącą stąd korzyść nie tylko dla poprawy mikroklimatu w otoczeniu miast i wsi, ale i znaczny, spodziewany dochód materiałowy dla gospodarki narodowej. Podano przy tym m. in., że w latach 1950—1968 posadzono w kraju ogółem 146 mln drzew i 161 mln krzewów, a na Żuławach utworzono 300 km pasów drzewiastych. Z innych źródeł wynika, że w okresie lat 1960—1969 posadzono 9 mln drzew i 15 mln krzewów co stanowi jedynie część szerszego planu przewidzianego na lata 1966—1985 (38). W wyniku tej akcji kraj wzbogacił się o zasoby leśne, a lesistość całego kraju osiągnęła 27% ogólnej powierzchni (57). W 5-leciu 1971—1975 ma być posadzonych jeszcze 55 mln drzew i 60 mln krzewów (5, 56).

Dorywczo poruszono w czasopismach również sprawy gospodarki leśnej na terenach niepaństwowych, przewidując poszerzenie akcji uproduktywiania gruntów niewykorzystanych w rolnictwie. Zgłoszono przy tym propozycje wzmocnienia nadzoru nad lasami chłopskimi przez powierzenie go radom narodowym, jak również nadleśniczom państwowym (21, 74). Sugerowano też szersze wykorzystywanie, przez prywatnych właścicieli gruntów, topoli jako bardziej opłacalnej w gospodarstwach wiejskich. Wskazywano następnie na konieczność bardziej osobistego angażowania w tych sprawach pracowników powiatowych i gminnych rad narodowych przez nadzór nad lasami im podległymi (13, 14, 64, 69).

Dużo uwagi prasa poświęciła problemom zaopatrywania w sezonie przedświątecznym mieszkańców miast i wsi w choinki, rozważano też sprzeczności jakie wyłaniają się nadal między rozmiarami pozyskania choinek a dobrem lasu. Jednocześnie sugerowano w celu oszczędniejszego użytkowania młodej szaty leśnej, zastępowanie drzew żywych choinkami sztucznymi ze stroiszu lub z tworzywa, zalecając również rozbudowanie plantacji drzew choinkowych (1, 5, 7, 9, 11, 23, 29, 30, 54, 57, 58, 64, 69, 71, 73, 74).

Nie uszły też uwadze prasy zagadnienia bardziej niż dotąd racjonalnego użytkowania ubocznego lasu, w tym runa leśnego jako bazy surowca i opartego na niej przemysłowego przetwórstwa płodów. W szczególności

chodziło tu o akcję zbioru grzybów, jagód i owoców leśnych, a nawet ślimaków. Z niepokojem wypowiadano się też o wynikającej stąd dewastacji gleby leśnej uszkodzanej na skutek nieumiejętności lub obojętności osób nieobeznanych z życiem lasu (4, 23, 38, 42).

Często i szczegółowo omawiane były na łamach czasopism sprawy łowiectwa, ze szczegółowym rozważeniem nie tylko możliwości doskonalenia natury lasu jako bazy gospodarczej i wartości rekreacyjnych, ale też zmniejszania szkód wyrządzanych w tymże lesie i poza lasem przez zwierzynę. Jako rozwiązanie tego zagadnienia wskazywano m. in. potrzebę zwiększania inwestycji przeznaczanych na zagospodarowanie łowisk. Jako nie mniej ważne uznano również sprawy zwalczania kłusownictwa. Za szczególnie dotkliwe i barbarzyńskie uznano m. in. tępienie łosi przez kłusowników, przy jednoczesnych trudnościach w wykrywaniu sprawców. Jako środki zaradcze i zapobiegawcze wskazywano: tworzenie rezerwatów i roztoczenie opieki nad zwierzyną, jak również zakazy polowań na określonych terenach (3, 4, 5, 8, 12, 16, 20, 25, 27, 29, 38, 42, 49, 54, 57, 64, 74).

Szczególne zainteresowanie wykazano w prasie rozwojem hodowli i ochroną żubra, zwłaszcza w Puszczy Białowieskiej. Rozważano też sprawy regulowania liczebności tych zwierząt. Zagadnienia te wiązano m. in. ze sprawą łowiectwa i likwidowania sztuk starych i chorowitych m. in. w drodze polowań dewizowych (21, 23, 24, 46, 59, 67, 69, 74). Propozycje prasy szły także w kierunku regulowania liczebności innych rzadkich zwierząt, żyjących na wolności jak np. niedźwiedzi w Bieszczadach, jenotów w lasach lipskich itd. Wskazano na osobliwość istnienia w Puszczy Kozińskiej białego jelenia, albinosa (4, 49, 64). Z zainteresowaniem omawiano sprawy ochrony rysia w lasach mazowieckich oraz hodowli bażanta na terenach łowieckich. Godną jest myśl przywrócenia wilkowi jego należytej rangi w przyrodzie, w charakterze niezbędnego elementu w równowadze biologicznej fauny (49).

Czasopisma poświęciły dużo uwagi ochronie lasów przed pożarami. Główną przyczyną tej klęski jest nieprzestrzeganie w lasach przepisów dotyczących ostrożnego obchodzenia się z ogniem (19, 20, 49, 54).

Niezależnie od spraw gospodarstwa leśnego niektóre czasopisma zainicjowały przegląd zagadnień ekonomiki i organizacji pracy w gospodarstwie leśnym, stosowania bodźców ekonomicznych, oraz ustawodawstwa leśnego i statystyki leśnej (6, 20, 58), transportu drewna (29), szkolenia robotników leśnych i drzewnych (56), organizacji i mechanizacji pracy (4, 12, 31, 42, 73), zatrudniania młodzieży na praktykach leśnych i in. (21, 42, 62, 74). Dużym zainteresowaniem prasy cieszyła się statystyka leśnictwa, jej gospodarcze i historyczne znaczenie dla społeczeństwa (41, 54, 72, 74). Wiele uwagi poświęcono również społecznej i historycznej randze leśników i leśnictwa w rozwoju gospodarki narodowej. Uwy puklono patriotyczną i społeczną postawę leśników, ich zmagania w obronie lasu oraz wkład do badań naukowych i wynalazczości (3, 4, 13, 16, 20, 21, 24, 56, 69, 74).

Odrębną dziedziną zainteresowania prasy polskiej były sprawy badań naukowych w leśnictwie i organizacji pracy w gospodarstwie leśnym oraz wynalazczości (20, 21, 23, 44, 47, 62, 69, 74). Część uwag czasopism dotyczyły przemysłu opartego na drewnie jako surowcu, sygnalizując znaczne postępy w rozbudowie tego przemysłu, wydajności pracy i wynalazczości.

Osiągnięcia w tym zakresie wyrażają się m. in. w jakości produkcji eksportowej, podniesieniu wydajności pracy oraz w zwiększeniu produkcji nie tylko materiałów tartych lecz również w wytwarzaniu wysokogatunkowych sortymentów jak okleiny, płyty i produkty celulozowo-papiernicze (3, 4, 12, 18, 23, 24, 27, 34, 42, 44, 47, 48, 54, 55, 56, 62, 74).

Jako podsumowanie przeglądu zagadnień leśnictwa i drzewnictwa w omawianym przeglądzie służyć może, w oparciu o dotychczasowy rozwój nauki, zawarta w jednym z czasopism (46) konkluzja, iż w przyszłym rozwoju ekonomicznym kraju leśnictwo i drzewnictwo odgrywać będą znacznie większą niż dotychczas rolę w rozwoju przemysłu, komunikacji, budownictwa, handlu, a szczególnie w usługach niematerialnych, w tym — w kulturze, turystyce i rekreacji, a przede wszystkim w dziedzinie przywracania i utrzymywania niezbędnej równowagi między społeczeństwem i środowiskiem przyrodniczym, a zwłaszcza w zakresie stałego regenerowania sił i zdrowia człowieka (46).

LITERATURA

1. „Chłopska Droga” Warszawa.
2. „Dookoła Świata” Warszawa.
3. „Dziennik Bałtycki” Gdańsk.
4. „Dziennik Ludowy” Warszawa.
5. „Dziennik Łódzki” Łódź.
6. „Dziennik Polski” Kraków.
7. „Dziennik Wieczorny” Bydgoszcz.
8. „Dziennik Zachodni” Katowice.
9. „Echo Krakowa” Kraków.
10. „Ekspres Ilustrowany” Łódź.
11. „Ekspres Poznański” Poznań.
12. „Gazeta Białostocka” Białystok.
13. „Gazeta Częstochowska” Częstochowa.
14. „Gazeta Gorzowska” Zielona Góra.
15. „Gazeta Handlowa” Warszawa.
16. „Gazeta Krakowska” Kraków.
17. „Gazeta Kujawska” Wrocław.
18. „Gazeta Olsztyńska” Olsztyn.
19. „Gazeta Pomorska” Grudziądz.
20. „Gazeta Poznańska” Poznań.
21. „Gazeta Robotnicza” Wrocław.
22. „Gazeta Zielonogórska” Zielona Góra.
23. „Głos Koszaliński” Koszalin.
24. „Głos Pracy” Warszawa.
25. „Głos Robotniczy” Łódź.
26. „Głos Szczeciński” Szczecin.
27. „Głos Wielkopolski” Poznań.
28. „Głos Wybrzeża” Gdańsk.
29. „Gromada Rolnik Polski” Warszawa.
30. „Ilustrowany Kurier Polski” Bydgoszcz.
31. „Ilustrowany Kurier Polski” Gdańsk.
32. „Kierunki” Warszawa.
33. „Kobieta i Życie” Warszawa.
34. „Kultura” Warszawa.
35. „Kurier Polski” Warszawa.
36. „Kurier Lubelski” Lublin.
37. „Las Polski” Warszawa.
38. „Leśnictwo Zeszyty GUS” Warszawa 1969 r.
39. „Łowiec Polski” Warszawa.
40. „Magazyn Polski” Warszawa.
41. „Nowiny Rzeszowskie” Rzeszów.
42. „Perspektywy” Warszawa.
43. „Poglądy” Katowice.
44. „Prawo i Życie” Warszawa.
45. „Problemy” Warszawa.
46. „Przegląd Techniczny” Warszawa.
47. „Słowo Ludu” Kielce.
48. „Słowo Polskie” Wrocław.
49. „Słowo Powszechnie” Warszawa.
50. „Stolica” Warszawa.
51. „Sylwan” Warszawa.
52. „Sztandar Ludu” Lublin.
53. „Sztandar Młodych” Warszawa.
54. „Światowid” Warszawa.
55. „Trybuna Ludu” Warszawa.
56. „Trybuna Mazowiecka” Warszawa.
57. „Trybuna Opolska” Opole.
58. „Trybuna Robotnicza” Katowice.
59. „Tygodnik Demokratyczny” Warszawa.
60. „Tygodnik Powszechny” Kraków.
61. „Walka Młodych” Warszawa.
62. „Wiadomości” Wrocław.
63. „Wieczór” Katowice.
64. „Wieczór Wrocławia” Wrocław.
65. „Wieś Współczesna” Warszawa.
66. „Wieści” Kraków.
67. „Zarzewie” Warszawa.
68. „Zielony Sztandar” Warszawa.
69. „Zwierciadło” Warszawa.
70. „Życie Częstochowy” Częstochowa.
71. „Życie Gospodarcze” Warszawa.
72. „Życie Radomskie” Radom.
73. „Życie Warszawy” Warszawa.
74. „Żołnierz Wolności” Warszawa.